

بررسی عوامل مؤثر بر حاملگی ناخواسته در مراجعه کنندگان به مراکز بهداشتی

درمانی شهر ایلام، ۸۱-۸۲

مژگان خلیلی^{۱*}، بهناز شوهانی^۱، عذرا سلطانی^۲، عبدالحسین پورنجف^۱

چکیده

مقدمه: افزایش بی رویه جمعیت و مشکلات عدیده ناشی از آن امروزه یکی از مهمترین معضلات کره زمین بخصوص کشورهای در حال توسعه می باشد که یکی از اساسی ترین علل آن، حاملگیهای ناخواسته می باشد. لذا این مطالعه با هدف بررسی عوامل مؤثر بر بروز حاملگی ناخواسته انجام شد.

مواد و روشها: پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی و بصورت مقطعی بود. تعداد ۳۸۰ نمونه واجد شرایط که در طی سال ۱۳۸۰ به مراکز بهداشتی درمانی شهر ایلام مراجعه نموده بودند بطور تصادفی انتخاب و با استفاده از پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج با استفاده از آزمونهای آماری کای دو و فیشر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته های پژوهش: نتایج پژوهش نشان داد که عواملی همچون سن زن و شوهر، میزان تحصیلات همسر، تعداد فرزندان، جنسیت فرزندان و میزان آگاهی از روش های پیشگیری از بارداری مثل استفاده از آمپول دپوپروورا، کاندوم، IUD، قرصهای پیشگیری از بارداری با بروز حاملگی ناخواسته ارتباط معنی دار داشتند ($P=0/000$).

نتیجه گیری نهایی: با توجه به نتیجه پژوهش لزوم افزایش سطح کیفی برنامه های مشاوره تنظیم خانواده بویژه آموزش نحوه صحیح استفاده از وسایل پیشگیری از بارداری ضروری به نظر می رسد.

واژه های کلیدی: حاملگی ناخواسته، وسایل پیشگیری از بارداری، تنظیم خانواده

۱. اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

۲. جراح و متخصص زنان و زایمان دانشگاه علوم پزشکی مازندران

مقدمه

تقریباً پانصد هزار نفر تخمین زد می شود (۲).

با توجه به نقش خطیر حاملگی های ناخواسته در بهداشت مادر و کودک و نیز اثرات آنها بر ازدیاد جمعیت و نظر به اینکه هر فرزند ناخواسته ای که پا به عرصه وجود می گذارد ، مشکلات اقتصادی ، اجتماعی ، فرهنگی بیشماری را به همراه آورده که هر یک می تواند به خودی خود بر مشکلات کنونی بیفزاید ، لذا بررسی علل حاملگی های ناخواسته گامی در جهت کاهش مشکلات جامعه محسوب می گردد .

مواد و روش ها

این مطالعه از نوع توصیفی - تحلیلی بود که به صورت مقطعی در سال ۱۳۸۱ انجام شد . جامعه مورد مطالعه تمامی زنان باردار مراجعه کننده به مراکز بهداشتی - درمانی شهر ایلام بود که بر اساس فرمول کوکران کلیه نمونه ها به حجم ۳۸۰ نفر تعیین و به روش تصادفی ساده انتخاب گردید . نمونه ها به دو گروه با حاملگی خواسته و ناخواسته تقسیم گردید . نمونه گیری حدود ۳ ماه بطول انجامید . پس از تعیین سهم هر مرکز بهداشتی درمانی و استقرار کارشناس تعلیم دیده برای تمام افرادی که به عنوان حامله به مرکز بهداشتی درمانی مراجعه می کردند پرسشنامه مربوطه تکمیل گردید .

جهت تعیین علل مؤثر بر حاملگی های ناخواسته ، حاملگی ناخواسته به عنوان یک متغیر وابسته تأثیر پذیر و متغیرهای سن ،

طی دو دهه اخیر جمعیت ایران از ۳۴ میلیون نفر در سال ۱۳۵۵ به ۶۰ میلیون در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است و پیش بینی می شود در سال ۱۳۸۵ به ۶۳/۵ میلیون نفر و در سال ۱۳۹۵ به ۶۷ میلیون نفر برسد (۱) .

سالانه حدود ۲۰۰ میلیون حاملگی در تمام دنیا اتفاق می افتد که تقریباً یک سوم این تعداد یا حدود ۷۵ میلیون از این بارداریها ناخواسته هستند (۹) . این نوع حاملگی ها می تواند تهدیدی جدی برای سلامت مادر و کودک باشند ، زیرا علاوه بر عدم حمایت لازم از آنها ، تعداد زیادی از این حاملگی های ناخواسته با روشهای خطرناک که سبب مرگ مادر یا ناتوانی جسمانی وی می گردد ، خاتمه داده می شوند (۷) .

از مشکلات دیگر حاملگی های ناخواسته افزایش مرگ ومیر نوزادان ، افزایش مرده زایی ، خودکشی مادر در دوران بارداری ، ضرب و شتم توسط همسر ، افزایش مرگ ومیر کودک ، تأخیر در رشد شخصیت اجتماعی کودک ، اختلالات روان رفتاری این کودکان از جمله اعتیاد ، مصرف الکل ، اقدام به انجام اعمال جنایی ، عدم انطباق و سازگاری شغلی را می توان نام برد (۲ ، ۳) .

در ایران با توجه به نرخ رشد جمعیت معادل ۱/۷۵ درصد و فاصله آن با رقم پیشنهادی سازمان بهداشت جهانی مسلماً با میزان بیشتری از بروز حاملگی های ناخواسته روبرو هستیم که این رقم در سال

بی سواد است و همین مسئله در بین شوهران نیز صدق می کرد. کمترین درصد حاملگی ناخواسته در بین زنان با مدرک دیپلم و در بین مردان با مدرک لیسانس و بالاتر بدست آمد، این مطلب نشانگر دخیل بودن میزان تحصیلات در آگاهی کامل زوجین برای استفاده از روشهای پیشگیری از بارداری بود ($P=0/041$).

میزان حاملگی ناخواسته در بین نمونه ها برای افراد خانه دار و شاغل به ترتیب ۲۱/۳ و ۲۱/۷ درصد بود که ارتباط آماری معنی داری بین دو گروه خانه دار و شاغل مشاهده نگردید. ۲۷/۷ درصد شوهران زنان با حاملگی ناخواسته بیکار یا کارگر موقت، ۲۰/۹ درصد کارمند و ۱۹/۸ درصد شغل آزاد داشتند. از لحاظ آماری ارتباط معنی داری بین گروهها و ناخواسته بودن حاملگی وجود نداشت اما بیشترین درصد حاملگی های ناخواسته در زنانی بود که شوهرانشان کارگر یا بیکار بودند ($P>0/05$).

در رابطه با تعداد فرزندان زنان مورد مطالعه، یافته ها نشان داد که هر چه تعداد فرزندان بیشتر بوده، درصد ناخواسته بودن حاملگی افزایش یافته به نحوی که بیشترین درصد حاملگی های ناخواسته در مادرانی که ۵ فرزند یا بیشتر داشتند دیده شد (۷۶/۹٪)، لذا ارتباط معنی داری بین دو متغیر حاملگی ناخواسته و تعداد فرزندان وجود داشت ($P=0/000$).

از دیگر یافته های بدست آمده تأثیر جنسیت فرزندان در ناخواسته بودن حاملگی بود، بدین ترتیب که ارتباط آماری معنی داری بین این دو متغیر وجود داشت ($P=0/000$).

تحصیلات زن و شوهر، شغل زن و شوهر، وضعیت اقتصادی، میزان آگاهی در رابطه با نحوه استفاده از روشهای مختلف پیشگیری از بارداری، تعداد فرزندان، جنسیت فرزندان و نحوه دسترسی به وسایل پیشگیری از بارداری به عنوان متغیر مستقل تأثیر گذار منظور گردید.

پس از استخراج و جمع آوری اطلاعات، به روش آماری توصیفی شرایط موجود را توصیف و با آمار استنباطی ارتباط بین دو یا چند متغیر و رابطه علل و معلولی آنها را مورد بررسی قرار دادیم. به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید.

جهت بررسی متغیرهای کیفی و رتبه ای از آزمون کای دو و آزمون دقیق فیشر (برای جداول دو بعدی با متغیرهای کیفی) و هم چنین شاخصهایی مانند میانه، انحراف معیار و خطای استاندارد استفاده گردید.

یافته های پژوهش

نتایج بدست آمده از این مطالعه نشان داد میانگین سنی مادران ۲۸/۹ سال با انحراف معیار ۷/۲ و میانگین سنی شوهران آنها ۳۵/۵ سال با انحراف معیار ۷/۸ بود، با افزایش سن زنان و شوهران در هر دو گروه درصد حاملگی های ناخواسته افزایش یافته بود.

یکی از عوامل مهم حاملگی های ناخواسته میزان تحصیلات زن و شوهر می باشد. علیرغم عدم وجود ارتباط معنی دار آماری بین میزان تحصیلات زن و حاملگی ناخواسته، نتایج این پژوهش بیانگر این واقعیت بود که بیشترین درصد فرزندان ناخواسته در زنان

معنی دار نبود ($P > 0/05$). شاید به این علت که این روشها، بطور دائم از حاملگی پیشگیری می کنند و نیازی به دستورات عمل خاصی در رابطه با استفاده از آنها ندارند.

در این مطالعه تأثیر آگاهی زنان در رابطه با روش استفاده از وسایل پیشگیری از بارداری و ناخواسته بودن حاملگی به اثبات رسید. بدین نحو که هر چه میزان آگاهی از روش استفاده قرصهای پیشگیری از بارداری، کاندوم، آمپول دیپروروا و IUD بالاتر بود، حاملگی ناخواسته کمتر بروز نموده بود. این ارتباط در رابطه با وازکتومی و TL معنی دار که این روشها در رابطه با وازکتومی و TL

جدول شماره ۱. فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب شغل زن در حاملگی های خواسته و ناخواسته

جمع		خواسته		ناخواسته		وضعیت حاملگی فعلی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰	۶۹	۷۸/۳	۵۴	۲۱/۷	۱۵	شغل شاغل
۱۰۰	۳۱۴	۷۸/۷	۲۴۷	۲۱/۳	۶۷	خانه دار
۱۰۰	۳۸۳	۷۸/۶	۳۰۱	۲۱/۴	۸۲	جمع

جدول شماره ۲. فراوانی واحدهای مورد پژوهش در خصوص آگاهی از نحوه مصرف قرصهای پیشگیری از بارداری در حاملگی های خواسته و ناخواسته

جمع		خواسته		ناخواسته		وضعیت حاملگی فعلی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰	۳۱۰	۷۸/۱	۲۴۲	۲۱/۹	۶۸	میزان آگاهی خوب
۱۰۰	۴۲	۶۹	۲۹	۳۱	۱۳	ضعیف
۱۰۰	۳۱	۹۶/۸	۳۰	۳/۲	۱	نمی دانم
۱۰۰	۳۸۳	۷۸/۶	۳۰۱	۲۱/۴	۸۲	جمع

$$\chi^2 = 8/41$$

$$df = 2$$

$$P > 0/05$$

جدول شماره ۳. توزیع فراوانی واحدهای مورد پژوهش بر حسب میزان آگاهی از نحوه استفاده از کاندوم در حاملگی های خواسته و ناخواسته

جمع		خواسته		ناخواسته		وضعیت حاملگی فعلی میزان آگاهی
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۱۰۰	۲۴۶	۷۸/۵	۱۹۳	۲۱/۵	۵۳	خوب
۱۰۰	۶۰	۶۸/۳	۴۱	۳۱/۷	۱۹	ضعیف
۱۰۰	۷۷	۸۷	۶۷	۱۳	۱۰	نمی داند
۱۰۰	۳۸۳	۷۸/۶	۳۰۱	۲۱/۴	۸۲	جمع

$$X^2=7/001$$

$$df=2$$

$$p=0/03$$

بحث و نتیجه گیری

نمونه های مورد مطالعه، میزان فرزندان ناخواسته تا ۷۴/۴ درصد افزایش می یابد (۳). نتایج تحقیق حاکی از آن است که بیشترین میزان حاملگی ناخواسته در افرادی که همسران بی سواد داشتند مشاهده شده است و به این ترتیب با افزایش سطح تحصیلات همسر، میزان حاملگی ناخواسته نیز کاهش یافته است. کیانی اصل (۱۳۷۶) ارتباط معنی داری بین سطح تحصیلات همسر و بروز حاملگی ناخواسته گزارش نموده است (۵).

در رابطه با تعداد فرزندان یافته ها نشان داد که تعداد فرزندان بیشتر با حاملگی های ناخواسته همراه بوده است، بدیهی است به نظر می رسد که زوجین با تعداد فرزندان کافی تمایل به داشتن فرزند دیگری ندارند، تهرانی و همکاران (۱۳۷۹) نیز به نتیجه ای مشابه دست یافتند (۶).

با توجه به نتایج پژوهش، تحصیلات زنان با حاملگی خواسته و ناخواسته با یکدیگر

در مطالعه حاضر عواملی همچون سن زن و شوهر، میزان تحصیلات همسر، تعداد فرزندان، جنسیت فرزندان، میزان آگاهی از روش استفاده از آمپول دیپروورا، قرصهای پیشگیری از حاملگی، کاندوم و IUD با بروز حاملگی ناخواسته ارتباط معنی داری داشت. در مقابل، عواملی مانند شغل زن و شوهر، میزان تحصیلات زن، میزان آگاهی از وازکتومی و T.L بر وقوع حاملگی های ناخواسته تأثیر نداشت.

با توجه به پژوهش هر چه سن مادران بیشتر می شود، احتمال داشتن فرزند ناخواسته نیز افزایش می یابد. بدخش و نقوی در پژوهشی مشابه دریافتند که سن آن گروه از زنانی که حاملگی ناخواسته داشته اند، بیشتر از زنانی بوده است که با تصمیم قبلی حامله شده اند (۴)، همین مسئله در مورد همسرانشان نیز صدق می نماید بدین ترتیب که در سنین بالا، تمایل به داشتن فرزند کاهش می یابد. رهنورد نیز به این نتیجه رسید که با افزایش سن همسران

میزان آگاهی از واکتومی و $T.L$ تأثیری در وقوع حاملگی نافواسته نداشته است، شاید به این دلیل که این روشها دائمی هستند و میزان آگاهی زنان تأثیری بر موفقیت روش ندارد.

در حالیکه میزان آگاهی از روش استفاده از قرصهای پیشگیری از بارداری، کاندوم، IUD و آمپول دپوپروورا ($DMPA$) بر بروز حاملگی نافواسته مؤثر است. یعنی هر چه آگاهی در نمونه ها بیشتر بوده، بروز حاملگی نافواسته کمتر مشاهده گردیده است. بدیهی به نظر می رسد که اگر روشهای پیشگیری از بارداری بدرستی مورد استفاده قرار گیرند، درصد شکست کمتری دارند. بنابراین لازم است که کارکنان مراکز بهداشتی درمانی با تشکیل کلاسهای آموزشی منسجم و با دقت بیشتری نحوه استفاده از وسایل پیشگیری از بارداری را به خانمها آموزش دهند و زمینه همکاری بیشتر و بهتر همسران آنها را نیز فراهم نمایند.

تفاوت داشت است به طوری که حاملگی نافواسته در افراد بیسواد بیشتر بروز نموده است. توکلی و همکاران (۱۳۷۶) نیز به نتیجه مشابهی دست یافتند (۲).

بررسی اشتغال خانمها و ارتباط آن با خواسته یا نافواسته بودن حاملگی نشان داد که تقریباً تعداد نمونه های شاغل و خانه دار در هر دو گروه با حاملگی نافواسته یا نافواسته یکسان بوده است. مطالعه ای در شهراوهواز (۱۳۷۵) نشان داد که ۹۰٪ از موارد بارداری نافواسته در بین خانمهای خانه دار گزارش شده است (۸). این نکته شاید به این معنا باشد که داشتن اوقات فراغت بیشتر، تعیین کننده خواسته یا نافواسته بودن فرزند نیست.

مطالعه حاضر نشان داد که علیرغم عدم ارتباط معنی دار بین شغل همسران و حاملگی های نافواسته، بیشترین درصد حاملگیهای نافواسته در زنان دارای همسر کارگر مشاهده شده است. همین نکته نیز در مطالعه رهنورد مشهود می باشد (۳). شاید عدم ارتباط معنی دار در این مطالعه به علت تعداد کم نمونه ها باشد زیرا رهنورد با ۱۵۲۷ نمونه به وجود ارتباط معنی دار بین شغل همسر و حاملگی نافواسته پی برده، در حالیکه نمونه های حاضر ۳۸۰ مورد بوده است.

منابع

۱. جهانفر، م؛ جهانفر، ش. جمعیت و تنظیم خانواده. چاپ اول، نشر دهخدا، ۱۳۷۷، ص ۴۰.
۲. الله توکلی، محمد؛ رفیعی، غلامرضا. شیوع حاملگی های ناخواسته و عوامل مرتبط با آن در زنان باردار مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی شهر رفسنجان در سال ۷۶-۱۳۷۵. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، سال اول، ج ۱، شماره ۱، صص ۲۵-۲۰.
۳. رهنورد، زهرا؛ حیدرنیا، علیرضا. بررسی عوامل مؤثر بر داشتن فرزندان ناخواسته در مراجعین به مراکز بهداشتی درمانی شهر تهران. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه تهران، (۵) ۱۳۸۰، صص ۱۶-۱۰.
۳. نقوی، محسن؛ بدخش، محمد حسین. بررسی میزان باروری ناخواسته در جنوب شهر تهران. مجله علمی نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۴، شماره ۲ و ۱، ۱۳۷۵، صص ۱۴-۹.
۵. رضائی تهرانی، فهیمه؛ حجازی، فرزانه؛ افلاکی، سوسن. عوامل مؤثر بر استفاده صحیح از روشهای پیشگیری از بارداری. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین، شماره ۱۴، ۱۳۷۹، صص ۴۳-۳۷.
۶. سفیدگران، غلامحسین؛ نوجاه، صدیقه. بررسی عوامل مؤثر بر بارداری ناخواسته در شهر اهواز. طرح تحقیقاتی از آرشیو بانک اطلاعاتی مرکز ملی تحقیقات بهداشت باروری، ۱۳۷۵، اهواز.
۷. کیانی اصل، مرغوب. بررسی علل استفاده از روشهای پیشگیری از بارداری در حاملگی های ناخواسته زنان مراجعه کننده به مراکز بهداشتی درمانی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ارومیه. مجله پزشکی ارومیه، سال هشت، شماره ۲، ۱۳۷۶، صص ۷۲-۶۳.

۸. Sadik, N.; *The State of world population 1997*; UNFPA, Newyork, 1997, P: 1-12.

۹. WHO; *Abortion : A Tabulation of Avalible data on the Frequency and Mortality of Unsafe Abortion ; ۲nd edition*, Geneva, 199۳.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.